

Tribukeit

Šesti dan procesa bio je ponedjeljak, 10. veljače. Suđenje je počelo u 8.10 sati. Odmah poslije Lohra, Fortnera, Neudholdta, Schmidhubera i Kiiblera, koji su već bili ispitani, u sudnicu je uveden jedini negeneral među optuženima, Günther Tribukeit. Taj tridesetosmogodišnjak 1947, »u vojsci odgojen«, kako sam reče, »po starim principima dužnosti i poslušnosti«, bio je povremeno prgav, a na mahove sentimentalno samosažaljiv. Pretežan dio procesa držao se ukočeno, previše krut da pronikne u suštinu ljudskoga, lišen »svake pomisli« da je »sudjelovao u zločinima ili ih naredbama prouzrokovao«. Ustvrdit će u istrazi, u generalnom pretresu, prilikom suočavanja sa svjedocima, a i u završnoj riječi obrane, da se »vjerno svojoj zakletvi, borio kao častan i čestit vojnik«. Posebno je na tome inzistirao u završnom, obrambenom govoru.

Na početku glavne rasprave, pošto se požalio da ga boli noga, dr Gučetić mu je dopustio da sjedi na optuženičkoj klupi uz njegovog bivšeg komandanta divizije generala Küblera.

— Jeste li razumjeli zbog čega ste optuženi?

— Da.

— Osjećate li se krivim?

— Ne.

Opet je trebalo cijediti priznanje po priznanje, često napreskok, od 8.10 do 10.35 sati. Tribukeit je govorio o ratu u Poljskoj, Francuskoj, Grčkoj i Sovjetskom Savezu... U Jugoslaviju je došao 20. ožujka 1943. godine i komandovao je 750. pukom 118.

divizije generala Küblera. Na jugoslavenskom ratištu je ostao do prekomande na Istočni front 31. svibnja 1944. godine.

Prva akcija u kojoj je sudjelovao u Jugoslaviji bila je ona — dosad u ispitivanju svih optuženih spominjana — što je izvođena od 15. svibnja do 15. lipnja 1943. godine: bitka na Sutjesci.

— Jeste li sudjelovali sve vrijeme u toj operaciji?

— Nisam od početka, jer sam ležao u Sarajevu zbog upale pluća. Na front sam stigao između 18. i 21. svibnja. Ne pamtim dobro.

— Jeste li odmah preuzeli komandu 750. puka?

— Nisam mogao preuzeti svoj puk, već sam u jednom kritičnom trenutku na položajima domobranske 4. lovačke hrvatske brigade preuzeo tu brigadu.

— Ta se brigada, prije toga razbijena, povlačila? Vi ste je trebali srediti i zadržati Trovrh?

— Da.

— I uspjeli ste?

— Da. S pojačanjima. I onda smo krenuli u pravcu Čelebića.

— Stigavši iz bolnice, jeste li se upoznali s naredbom komandanta vaše divizije za tu operaciju?

— Ne, nije bilo vremena.

— Kad ste došli s Istočnog fronta i preuzeli 750. puk, jeste li dobili neke upute o postupku sa zarobljenicima i civilnim stanovništvom?

— Nije bilo posebnih uputa. Vrijedile su naredbe uobičajene u njemačkoj armiji.

Dr Gučetić traži od prevodioca da Tribukeitu na njemačkom pročita dvanaestosvibanjsku zapovijed generala Küblera (»Tko otvoreno sudjeluje u borbi... i bude zarobljen, ima nakon saslušanja da bude strijeljan. Prebjegle i ostale uhapšene treba pod jakom stražom odvesti na sabirna mjesta... Vojska mora biti bezobzirna i brutalnom oštrinom postupati s neprijateljskim stanovništvom, kojemu treba oduzeti svaku mogućnost života...«)

— Jesu li to te upute uobičajene u njemačkoj armiji?

— To se ne može reći.

— To je naredio komandant vaše divizije 12. svibnja. Bilo bi vrlo čudno da niste upoznati s tim naređenjem. — Kübler je u zaključku pisao: »Komandanti su mi odgovorni da se svi pripadnici divizije... a posebno oficiri upoznaju s ovim uputama!« — Da li ste radili na terenu kako vaš pretpostavljeni zahtijeva?

— Ne. I da mi gospodin predsjednik nije rekao da su to upute od mog komandanta divizije, ne bih to nikad pretpostavio. Ja samo pamtim jedno drugo naređenje, ne sjećam se kad je izdano, u kojem se kaže da sve zarobljenike šaljemo diviziji.

— Čudno: mi imamo ovo, a ne to naređenje koje vi spominjete. No, dobro, dobro, optuženi. Idemo dalje: jesu li vama potčinjene trupe uništavale sela i ubijale civile?

— Znam samo da su za vrijeme borbe na položajima 4. lovačke brigade neka sela izgorjela.

— Znate li da je u selima kroz koja je nastupala ta brigada pod vašom komandom bilo dosta ubijenih civila? U Zavajitu 16, u Veleniću 14...

« — To mi je poznato. Ako bi gospodin predsjednik bio ljubazan da mi pokaže to na karti...

Tribukeit hramljući prilazi stolu sudskog vijeća i pažljivo prati predsjednikov kažiprst kojim je povučena linija. Čelebić—Zavajit—Velenić—Trovrh. Učinilo se da je Tribukeit odahnuo:

— Ta mjesta ostaju daleko izvan kretanja mog lijevog krila.

— Neće biti, optuženi. Zavajit leži na pravcu nadiranja Trovrh—Čelebić. Baš kao i Velenić. Morali ste tuda proći.

— Išao sam sa sjevera prema Čelebiću i Tari. Ta mjesta su ostala daleko ulijevo.

— Gledajte, optuženi: povucite direktnu liniju od Trovrha do Čelebića. Nisu li i Zavajit i Velenić na toj liniji?

Tribukeit traži kartu u svoje ruke. Dugo gleda. Konačno priznaje:

— Točno. Pogriješio sam. — Ali to ne znači da istog trena neće naći drugi razlog za poricanje sudionništva u zločinu. Ovoga puta tvrdi: — Ako su neki civili ubijeni, onda su slučajno poginuli za vrijeme borbe. Ja o tome ništa ne znam.

Desetak minuta kasnije, kad je već prestao razgovor o Sutjesci i kad su mu pokazane fotografije njemačkih vojnika (Tribukeitovih vojnika) nad ubijenim ženama, nad djetetom u pelenama, nad strijeljanim starcima, kad nije nikako mogao izbjeći priznanje izvršenog zločina nad nevinima, tvrdio je nečasno, već lišen ponosa:

— Odgovornost snosi komandant mog 3. bataljona — iako se malo kasnije branio kako on ne može biti odgovoran za ono što su mu naredili pretpostavljeni, jer: — Moja su naređenja odgovarala onome što je meni bilo naređeno.

Uvijek je, naime, kriv drugi; ako već ima krivnje.

U slučaju zločina u Stupnom Dolu, kod Goražda, Tribukeit nije mogao reći da za to ne zna; nije mogao poreći da je on naredio izvršenje zločina, ali:

— Moje naređenje je glasilo drugačije nego što je to komandant bataljona učinio.

— Znete li vi da je tamo tada ubijeno 60 civila i da je među njima bilo mnogo žena i dvoje sitne djece?

Odjednom mu je bilo najvažnije dokazati da nije bilo 60 ubijenih, nego 31:

— Bilo je i žena, ali djece nije.

— To je bila mjera odmazde?

— Da. Tri moja vojnika su ubijena. Jedan je nađen izmrcvaren. I ja sam postupio po jednoj usmenoj naredbi mog komandanta divizije. Mislim da je on tu naredbu prenio od više komande, možda od Lütersa. Kod mjera odmazde, po toj naredbi, trebalo je najprije izdvojiti neprijateljske elemente, i one koji su sudjelovali u nekom prepadu prema nama, takve je trebalo uzeti za odmazdu...

Nije se trebao pozivati na usmeno naređenje svog komandanta divizije. O tome tko može vršiti odmazdu, i kada, bilo je mnogo uputa, i sve su, uglavnom, identične. Po dokumentima koja je VII JNA dobio iz vašingtonske arhive (NAW, T-315, R-2239) vidi se da je trebalo »za svakog ubijenog ili poginulog njemačkog vojnika... strijeljati 100 zatvorenika ili talaca (muškaraca, žena i djece)...« Naređenje za odmazdu je mogao dati »oficir ranga

komandanta bataljona ili više«, samo je trebao da »o tome dostavi izvještaj nadležnoj komandi«: ne, dakako, da bude pozvan na odgovornost, kao što je Tribukeit ustvrdio za svog komandanta bataljona (a to je i Kübler tvrdio), nego da bi više komande mogle imati jasnu statistiku. Bez dokumenata, dr Gučetić ide drugim putem da utvrdi istinu:

— Znači li to da su za taoce uzimani i u odmazdama ubijani samo oni koji su sudjelovali u prepadima na njemačke trupe ili samo oni koji su bili neprijateljski raspoloženi prema okupacionoj vojsci?

— Kad se uzimaju osobe za odmazdu, pravi se razlika...

Međutim, drugačije upućuje jedna naredba komande Jugostok (NAW, R-1384):

»Oficir koji se nalazi u neposrednoj blizini dužan je da bez odlaganja pristupi strijeljanju na licu mjesta svih osoba sposobnih za vojsku... Strijeljanja (za odmazdu) treba izvršiti odmah i to bez ikakvih ispitivanja i sudskog postupka.«

Tribukeit je upravo tako postupio: naredio je da se strijeljaju prvi koji budu uhvaćeni — i muškarci, i žene, i djeca.

Dr Gučetić je želio znati:

— Jesu li mjere odmazde nad nevinima zločin? Da li je to suprotno odredbama međunarodnih konvencija o ratu?

— U mjerama odmazde sam vidio jedinu mogućnost da zaštitim potčinjene vojnike.

— Kübler nam je rekao daje samo komandant divizije mogao izdati naređenje za odmazdu?

Tribukeit je tek tada podsjetio sud na Lütersovo naređenje (iako je na početku rasprave tvrdio da nije po dolasku u Jugoslaviju primio nikakve upute o tome) o neodgodivosti izvršenja mjera odmazde:

— U tom slučaju morao sam to sam narediti, kad već nisam mogao stupiti u vezu s komandantom divizije.

— U goraždanskom kraju vaše su jedinice izvršile više zločina, ne samo onaj u Stupnom Dolu. Jedna vaša patrola je 27. lipnja 1943. na desnoj obali Drine ubila Miloša Mićovića, Jovu Perišića,

Matu Perišića i Ignaca Marića. Sreli su ih i, umjesto pozdrava, presjekli rafalima. A to su bili civili, na kosidbi žita...

— Za taj slučaj nikad nisam čuo.

— Zar je u njemačkoj vojsci vladala tolika samovolja da je svaki vojnik mogao činiti što je htio, a čak ni izvještaj ne šalje pretpostavljenom?

— Ne.

— Otkud onda stalni izgredi bez znanja komandanta?

— Taj slučaj ne znam. Ali njemačkim patrolama je bilo vrlo teško utvrditi razliku između partizana i civila.

— Znači: tko naleti — ubij! Partizan ili civil, svejedno. Pa zar vam onda, optuženi, nije jasno koliko ste u kontradikciji? Malo prije ste nas uvjeravali kako vi nikad niste ubili zarobljenika, a sad kažete: ubijali ste civile jer niste mogli biti sigurni jesu li ili nisu partizani!

— Govorio sam samo o teškoćama patrola... Partizani nisu uvijek nosili petokrake i bilo ih je teško razlikovati od nepartizana.

— Što se tiče raspoznavanja partizana, to smo već raspravili prilikom ispitivanja optuženog Lohra: imali su sve uvjete da im se prizna pravo ratujuće strane. I nije jasno zašto bi civili bili odgovorni za teškoće vaših patrola. Vaša se izjava može tumačiti kako smo je i shvatili: koga god ste uhvatili, toga ste i strijeljali, bez saslušavanja, bez suđenja.

Tada je general Lohr zatražio riječ, jer njegova »izlaganja nisu ispravno protumačena«:

— Izričito sam izjavio da Hitler nije priznao partizane kao regularnu ratujuću silu. Ja sam ih sâm sa svoje strane kao takve priznavao. Hitler nije.

— Ali priznali ste zato jer ste znali da ispunjavaju uvjete međunarodnih propisa.

— Rekao sam: stvarno jesu, ali da i nisu. Na velikim frontovima jesu, u pozadini, gdje su bile manje grupe, nisu.

— Jesu li ispunjavali te odredbe za vrijeme 4. i 5. ofenzive?

— Ne uvijek.

— Ranije ste izjavili da jesu. Kako to: malo **ispunjavaju**, a malo ne ispunjavaju.

— Petokraku je lako skinuti i ponovo prišiti.

— Vi ste s oko 100 000 vojnika počeli operaciju »Wiess«. Imali ste zadatak da opkolite i uništite partizanske jedinice od oko 60000 ljudi. Te jedinice su imale sve vrste naoružanja. Imale su i motorizaciju. Imale su i tenkove. Držale su ogromne frontove. Zar su to bile grupice koje kriju petokrake?

General Kübler je ustao i nervozno mahao rukom:

— Htio bih da razjasnim...

— Ima vremena. Sad ne želim prekidati započeto ispitivanje optuženog Trubukeita.

Ali već se i tužilac upleo u raspravu:

— Lohra smo čuli i razumjeli: on je partizanima priznavao regularnost, ali Hitler to nije priznavao. Hitler je bio vođa, i komandanti su izvršavali njegove želje. Normalno je onda što su se tako ponašali i zašto su vršili zvjerstva.

— Ne, gospodine, u Vrhovnoj komandi nisu tražili da se ranjenike ubija, već da ih se zarobljava — pobunio se Lohr, »zaboravivši« da je generalštab Jugoistoka 1942. godine uputio radiogram komandantu Srbije u kojem zahtijeva »stroži postupak prema zarobljenicima... Ljude koji lutaju na području gdje se vodi borba i sve koji se ne nalaze u svojim kućama treba većinom smatrati sudionicima borbe i prema tome treba ih strijeljati. Treba se najoštrije boriti protiv toga da jedinice blago tumače ovaj stav...« Tek 27. srpnja 1943. godine Hitler je naredio da se neki zarobljeni partizani upućuju u sabirne logore i »šalju u Rajh radi kopanja ugljena«, ali ni od tada to nije stalna mjera, jer »zarobljenike ne treba slati« (znači: treba ubiti!) »kad to borbena akcija onemogućuje.«

Kübler je ulovio trenutak, brzo govori:

— Sad je rečeno nešto najvažnije za sve nas: da Vrhovna komanda nikad nije priznala regularnost partizanskih jedinica, jer nisu ispunjavali odgovarajuće propise.

Gučetić nije želio prikriti ironiju:

— A vi ste znali te propise? - >

— Nije zadatak pojedinih komandanata da priznavaju ili ne priznavaju regularnost partizana. O tome je brinulo naše najviše vojno i političko rukovodstvo.

— Vidite, optuženi, Haška konvencija ne traži priznanje od neke vlade, i uopće ne traži priznanje ni od koga; važno je da li te trupe ispunjavaju odredbe: javno nošenje oružja, jedinstvena komanda, zajednički znak... To može utvrditi i svaki vojnik, a ne samo komandant divizije. Ali to smo već razjasnili...

— Moram se još jednom vratiti na to...

— Razjasnili smo. — Dr Gučetić obraća se Tribukeitu: — Vi ste, poslije kapitulacije Italije, na Pelješcu svojim pukom zamijenili jedinice 7. SS divizije?

— Da.

— Vrijeme?

— Ne sjećam se datuma. Najprije je na Pelješac stigao moj 2. bataljon, koji je bio kod Janjine. Taj bataljon je bio potčinjen 7. SS diviziji. Kasnije je na Pelješac prebačen 3. bataljon, a onda kompletan puk. Kad smo pripremili koncentrični napad na partizane, oni su se neočekivano povukli na Korčulu. Tako se dogodilo da moj puk uopće nije vodio borbe na Pelješcu.

— Ako nije bilo borbe, nije bilo potrebno ubijati civile i paliti sela?

— Ne znam ništa o tome! — kruto kaže Tribukeit, a morao je, kao i sve starješine potčinjene komandantu njemačke vojske u Hrvatskoj generalu Lütersu, imati komandantovu »obznanu« izdanu u svibnju, uoči operacije »Schwarz«. U toj »obznani« je nedvosmisleno utvrđeno:

- »Područje okupirano od strane njemačkih snaga jeste operativno područje i na tom području njemačke oružane snage vrše svu izvršnu vlast.«

- »... Svatko tko i nadalje uzme učešće u borbi protiv njemačkih oružanih snaga ili protiv hrvatske države, ili tko makar samo savjetom i bilo kakvim činom potpomaže neprijatelje njemačkih oružanih snaga i hrvatske države bit će kažnjen smrću bez sudskog postupka.«

- »Općine koje potpomažu gerilce, koje im daju smještaj, ili

općine u kojima bude nađeno oružje, bit će uništene.«

Nema pravila, nema suđenja, nema opraštanja, nema nevinih. To su znali svi optuženi: od vrhovnog zapovjednika Jugoistoka Lohra, do pukovskog komandanta Tribukeita, ali oni ne priznaju.

Dr Gučetić optuženog Tribukeita ne podsjeća na ta naređenja; šturo nabraja činjenice, onako kako su ih u svojim izjavama iznosili svjedoci: izvještaji o zvjerstvima. Tribukeit neprestano ponavlja da »štab nije bio upoznat.«

Dr Gučetić — »kad već svjedok ne poklanja punu vjeru svjedocima« — čita izvještaj ustaških vlasti:

»... Prve postrojbe njemačke vojske došle su u Ston 23. rujna 1943. godine, i to odjeli SS četa. Početkom listopada došle su druge postrojbe« — dr Gučetić diže pogled: vaše, Tribukeit! — »kad je počela akcija za Pelješac. Jedan odio pod vodstvom časnika pošao je u selo Kobaš, u kome su inače samo čestiti Hrvati. Dok su prijepodne bili u svemu pristojni i dobro se slagali sa seljacima, popodne su pitali za kuću Milovčića, činovnika u Zagrebu, jer daje u toj kući prije stanovao slikar Postružnik, koji je otišao u partizane. Na to su pozvali sve muške da se skupe u ovoj kući, dok su žene i djecu stavili u jednu drugu kuću. Sve su te muške ubili, pa dapače i nekog Hercegovca Boška Šijakovića, koji im je pokazivao put do sela, a osim toga i dva seljaka iz sela Dola, koji su slučajno ovdje naišli da kupe vina. Ovu su kuću upalili i sve ostale kuće u selu, izuzev one u kojoj su se nalazile žene i djeca. Poslije toga nisu dali da se ti mrtvacu pokopaju...«

Tribukeitu ni taj slučaj nije poznat; traži kartu:

— Gdje je to selo?

— Poluotok Pelješac. Morali biste znati za to selo. Zločin nisu izvršile SS trupe, nego neka vaša jedinica.

— Ne mogu se o tome izjasniti: nije naveden datum, nema imena jedinice. Ako neki seljak nešto izjavljuje, ne mogu ja to kontrolirati, niti zauzeti stav.

— Nije to izjava »nekog seljaka«, nego službena obavijest ustaških vlasti napisana poslije istrage. A imate i datum: početak listopada.

— Nema detalja koji su važni...

Josef Kübler pokušava pomoći svom bivšem potčinjenom:
— Vjerujem da je 750. puk došao na Pelješac tek početkom studenoga, a ne u listopadu.

— Stanovništvo dobro razlikuje lovačke i SS trupe.

Tribukeit uputi zahvalni pogled Kübleru i ponovo tvrdi da se »s tim u vezi« ne osjeća krivim; objašnjava:

— Budući da o tome ništa ne znam, mora da su to učinile neke trupe prije mog dolaska.

Nijemci su na Pelješac prodrli izvodeći »Jesenju oluju« (operacija »Herbstgewitter«). Prve su tamo izbile Schmidhuberove jedinice početkom listopada i dijelovi Tribukeitovog puka. Prodor su zaustavili bataljoni 13. dalmatinske. Tada je — 5. 10. — izveden desant, ali i taj desant je odbijen. Ponovni napad je izveden u zoru 23. listopada. I ovoga puta Tribukeitove jedinice nastupaju zajedno sa Schmidhuberovim (oko 1800 vojnika). Tada je 13. dalmatinska brigada odbačena i povlači se postupno dok nije stigla u pomoć 1. dalmatinska. Štab 26. divizije je odobrio 10. studenog svojim snagama da napuste poluotok; 13. brigada prelazi na Korčulu, a 1. se povlači u Podgoru.

— Jeste li, optuženi Tribukeit, u travnju 1944. komandovali snagama koje su bile na Korčuli?

Da.

— I 18. travnja?

— Da.

— Zašto je 18. travnja kod Kaplje, općina Smokvica, na Korčuli strijeljano sedam civila?

Pukovnik »mladenačkog temperamenta« ni to, dakako, ne zna:

— Tamo su bila dva bataljona, ja ne znam tko je komandovao Korčulom, pošto su komandanti često mijenjani.

— A koje su se jedinice 22. prosinca 1943. nalazile na Korčuli?

— Tog dana je izvršeno iskrcavanje na Korčulu.

— Da. I čim ste stigli, počeli ste ubijati civile. Ivana Lelekovića su vaše trupe izvukle iz kreveta, i ubile. U Račišću je ubijen civil Frane Botica, isto u kući. Bio je vrlo star. Ubijen je i Stjepan Pavle Botica, pa Mate Franić. Franićeva žena kaže: došli

vojnici, njemački vojnici (vaš puk), raspalili strojnicama, provalili u kuću, Matu ubili, a onda ga noževima izboli. Iz kreveta su izvukli i strijeljali Pavia Boticu...

— Kod Račišća su 22. prosinca vođene žestoke borbe. Imali smo teške gubitke. Upotrebljena je i artiljerija, pa je razumljivo što je bilo civilnih žrtava.

— Ali spomenuti su od vaših vojnika izvučeni iz kreveta i ubijeni. Ta njihove žene znadu kako su im muževi stradali.

Kübler još jednom želi pomoći svom »temperamentnom« pukovniku: traži riječ. Dr Gučetić mu kaže da sjedne:

— Ako se optuženi Tribukeit pozove na vaše svjedočenje, onda ćete govoriti. Ne javljajte se svaki tren.

Kübler ipak govori:

— Važna je činjenica da je napad počeo oko ponoći...

— Vjerojatno. Zato su ubijeni i bili u krevetima. Nego — predsjednik je opet okrenut Tribukeitu — jesu li vaše jedinice u ožujku 1944. na Pelješcu?

— Neki dijelovi moga puka. Ali bilo je i drugih jedinica.

— Tko još?

— Bataljon »Prinz Eugen« divizije se tamo zadržao oko tri tjedna, pa su bili carinski graničari, gotovo neznatni dijelovi, kod Stona su položaje izgrađivale formacije Organizacije Todt, a bio je tamo i 68. artiljerijski puk.

— Vi uvijek znate nabrojati druge jedinice, a ne znate vama podređene. Da li je tada vama bio potčinjen major Novorick?

— To mi je ime nepoznato.

— Kad ste napustili Jugoslaviju?

— 1. lipnja 1944.

— I više se niste vraćali u Jugoslaviju?

— Iz ruskog zarobljeništva sam avionom dovezen 5. lipnja prošle godine.

Kapetan dr Fridrih David je želio razjasniti:

— Rekoste da Njemačka nije vodila rat po pročitanim uputama. Da li vam je poznato Lütersovo naređenje?

— Ne u cijelosti. Samo neki dijelovi. Ne znam da li su mi preneseni usmeno ili sam to pročitao.

— Sta je rečeno: kako treba voditi rat?

— Ne sjećam se više što je rečeno o načinu **ratovanja**. **Sjećam se** samo da je rečeno ono o odmazdama.

— Da li još nešto?

— Tamo je stajalo kad treba izvršiti odmazdu i da je za to odgovoran komandant divizije. — Međutim, naređenje na koje se poziva Tribukeit (odgovornost komandanta divizije za izvršenje odmazde) nije Lütersovo i nije ga bilo do kolovoza 1943. godine. Do tada je svaki komandant bataljona mogao narediti odmazdu, a tek od 10. kolovoza (Löhrovo »Naređenje za postupak sa zarobljenicima i prebjeglina u borbi s bandom, mjere za odmazdu i evakuaciju«) utvrđen je novi postupak: »da bi se spriječile zloupotrebe potčinjenih jedinica... mjere odmazde naređivat će komandanti divizija, odnosno komandanti samostalnih pukova.«

— A da li je u tim naređenjima bilo riječi o paljenju sela?

— Nešto je bilo, ali ne sjećam se što.

— A o strijeljanju zarobljenika?

— Ne! Zapravo, ne sjećam se. Ja zarobljenike nikad nisam strijeljao...

Bio bi to izniman puk da nije strijeljao zarobljenike. Jer: to je bilo pravilo do ljeta 1943. Sačuvan je jedan izvještaj 4. brandenburškog puka (sudjelovao je u operaciji »Schwarz«) iz kojeg se jasno vidi da su do tada partizani u slučaju zarobljavanja bili strijeljani. Taj dokument, pisan Lohra, kao »prijedlog za buduće angažovanje« 6. srpnja 1943. godine ima i ovih nekoliko rečenica:

»Dosadašnja metoda da se svi partizani bez razlike strijeljaju, ne bi nikad mogla dovesti do uspjeha... Predlažemo da se izda momentalno naređenje trupama da se partizani više ne strijeljaju, nego da se odvede u sabirni logor i da se prema njima čovječno postupa...« Puk Brandenburg je to predlagao iz posebnih razloga, ali to nije tema ovog procesa. Vjerojatno je bilo i drugih prijedloga za izmjenu postupka prema zarobljenim partizanima, jer je od 27. srpnja 1943. bilo preporučeno — umjesto dotadašnjeg običaja (ubijanja) — da »sve zarobljene bandite treba preko sabirnih logora za zarobljenike transportirati u Rajh.«

To samo kao objašnjenje. A sad, vratimo se procesu. Poslije dra Fridriha Davida riječ ima potpukovnik Ostrić:

— Optuženi, jeste li vidjeli slike zločina u Stupnom Dolu? Dakako, tu su vam pokazane. Pokazane su i Löhru. Rekao je da su to fotografije bestijalnosti. Vi ste ih gledali, a da i ne trepnete; niti ste pocrvenili, niti ste probljedili. Vi ste na takve slike navikli. Da ovdje nije sudskog vijeća, vjerujem da biste se i nasmijali. Za tu bestijalnost vi čak imate i opravdanje, kažete: uobičajena mjera odmazde! Morali ste znati da međunarodno pravo određuje ponašanje okupatora na okupiranom teritoriju: civilno stanovništvo ne smije ispaštati; ne smije okupator ubijati nevino civilno stanovništvo. Haška konvencija jasno kaže: čast i pravo porodičnog života, pravo privatne svojine, sve to mora biti poštovano. Ovdje smo čuli optuženog Küblera daje za slučaj kod Gorazda pozvao na odgovornost optuženog Tribukeita. Optuženi Tribukeit, da li vas je komandant divizije pozvao na odgovornost?

— Nisam ja pozvan na odgovornost, već kapetan Stenzel koji je sa svojim bataljonom izvršio odmazdu.

— Taj kapetan je, rekoste, kažnjen: prekomandovan. A vaše trupe i poslije toga vrše zločine, na Pelješcu, na Korčuli... Kako to objašnjavate?

— Ti mi zločini nisu dokazani. A u dugim mjesecima ratovanja uvijek se dešavaju zločini. Ne ubojstva, o tome ne govorim, nego oštećenje imovine...

Tužilac je rekao još nekoliko rečenica o Tribukeitovim zločinima i, uopće, o zločinima njemačke vojske, a onda je optuženog ispitivao branitelj. Najprije: da li je morao izvršavati naređenje pretpostavljenih?

— Dakako, inače bih odmah bio poslan kući!

Potom: da li su se mogli dogoditi zločini i bez njegovog znanja u razdoblju komandovanja domobranskim 4. lovačkom brigadom?

— Moguće. U toj brigadi bilo je različitih elemenata. Brigada je imala oko 10 000 ljudi i mnogi od njih su iz političkih ili vjerskih razloga vršili razne prekršaje, a ja nisam o tome obavještavan.

Zatim je Tribukeit objasnio žurbu oko odmazde u Stupnom

Dolu: puk je već sutradan trebao napustiti to područje i »nije se moglo čekati«:

— Nisam postupio samovoljno i po diktatu svog »mladenačkog temperamenta«, kako mi je predbačeno, već po propisima.

— Rekli ste da kapetan Stenzel nije izvršio odmazdu onako kako ste mu naredili?

— U prisustvu mog ađutanta usmeno sam komandantu bataljona naredio da izvrši odmazdu. Utvrdio sam i rok: ujutro u 8 sati. Na karti 1:20.000 utvrdio sam i granice prostora otkud treba uzeti osobe za odmazdu. Naredio sam da strijelja muškarce kod kojih je nađena municija ili oružje. Trebalo je da ustanovi prijeki sud kojemu bi predsjedavao komandant bataljona, da uhvaćenima objasni zašto su optuženi... Ali taj komandant nije tako postupio, a mene je u pokretu lažno obavijestio. Predložio sam njegovo smjenjivanje i komandant divizije je to izvršio.

— Niste ga mogli strože kazniti?

— Mogao sam, ali nisam smio: sjetio sam se Lütersove naredbe u kojoj je rečeno da se ne može uzimati na odgovornost neki komandant zbog strogosti postupka.

Poslije toga — odgovarajući na pitanje obrane — Tribukeit je govorio o osobnom »milosrđu« prema stanovništvu Pelješca i otoka:

— Više tjedana sam hranio djecu.

— Otkad ste vojnik?

— 1. travanj 1930. godine.

— Pukovnik? :

— 1. siječnja 1944.

— Član Nacionalsocijalističke partije?

— Ne.

— Da ste bili obaviješteni o ubojstvu one četvorice seljaka, kosaca, na Drini, da li biste poduzeli mjere protiv odgovornog oficira?

— Normalno.

Tužilac je naglo intervenirao:

— **Zar biste smjeli? Pa Lüters, sami rekoste, u svojoj zapovijedi to zabranjuje...**

Dr Fridrih David je htio znati tko je optuženom dostavio Lüttersovu zapovijed?

— Komandant divizije, usmeno.

I Kübler se izjasnio: sad se sjetio:

— Ne sjećam se pojedinosti, ali kako je takva naredba postojala, vjerojatno sam je prenio potčinjenima.